

Update Identificatie augustus 2007

Deze update omvat een beknopte aanvulling op de brochure 'Identificatie' die in juli 2005 werd uitgegeven en bijna toe is aan de vierde druk (zie boekenoverzicht op www.jaapspaans.nl). De vele voordelen van de computer worden door mij niet ontkend. Aan mijn publicaties ligt wel de gedachte ten grondslag dat de rol van de computer in de samenleving steeds dominanter wordt en dat er onvoldoende bezinning plaats vindt op de nadelen. Achter ieder deelonderwerp zijn diverse bronnen opgenomen ter onderbouwing.

Aanvulling heeft betrekking op de volgende onderwerpen:

***Reactie van de Minister-President n.a.v. mijn verzoek om een publiek debat over de relatie veiligheid - privacy.**

***Biometrie**

***Rfid-chiptechnologie**

***Persoonsregistratie/Informatieverwerking/Betaalverkeer**

***Ethiek/excessen**

Reactie Minister-President (MP)

In zijn antwoord van 18 april op mijn brief van maart 2007 geeft hij aan dat hij waardeert dat ik mijn zorgen onder zijn aandacht heb gebracht. *'De overheid kan niet alles alleen doen en rekent daarbij in de uitvoering van de taken ook op de burgers. Het kabinet wil samen met burgers werken aan een veiliger samenleving, waarin wetten en regels worden nageleefd en waarin er respect is voor elkaar'* (citaat). Een initiatief voor een publiek debat over het onderwerp kan ik als burger niet van de overheid verwachten begrijp ik uit het antwoord. *'Wellicht kunt u een van de Kamerleden aanspreken hierover'*. Een enigszins magere reactie, want ik had het verzoek ook al gericht aan kamerleden en van diversen van hen respons gehad. Begrijpelijk dat de MP achter zijn veiligheidsbeleid staat en daarin prevaleert het algemeen belang nu eenmaal boven het individuele belang. Hij is echter ook christen en weet dat de samenleving uiteindelijk te maken heeft met een mentaliteitsprobleem. Er zijn eerder op initiatief van de overheid publieke debatten gehouden over ingrijpende kwesties (genetische manipulatie van voedsel/Commissie Terlouw, biometrie/initiatief Registratiekamer).

Persoonlijk heb ik de indruk dat men in de politiek niet zo goed weet wat men aan moet met het onderwerp veiligheid in relatie tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer (privacy). Er is duidelijk een spanningsveld rond het onderwerp veiligheid. Het feit dat grondrechten met elkaar kunnen botsen is inmiddels ook wel bekend. Belangrijke grondrechten als vrijheid van godsdienst en meningsuiting komen onder druk te staan door de permanente nadruk op

veiligheid. Uiteraard ben ook ik voorstander van een veilige samenleving, maar de vraag is of die wordt verwezenlijkt door meer controle en repressie. Er wordt bijvoorbeeld onvoldoende onderkend dat al die maatregelen gevolgen hebben voor de sfeer en mentaliteit in de samenleving en uiteindelijk op langere termijn averechts kunnen werken. Op 5 februari 2007 berichtte de Staatscourant, het officiële orgaan van onze overheid, dat in de samenleving het wantrouwen toeneemt door nieuwe detectietechnieken. Het is een conclusie van de Artikel-29 werkgroep, de privacywaakhond van de Europese Commissie. De onpersoonlijkheid neemt toe. Je kunt ook in alle rede ook niet stellen dat de samenleving er sinds de invoering van de computer en vergaande automatisering ruim dertig jaar geleden, veiliger op is geworden. Integendeel de problemen lijken zich op te stapelen op velerlei gebieden. Ik heb hierover in het verleden wel discussies gevoerd met ambtenaren van justitie en politie, die meenden dat je door dergelijke (eenzijdige) maatregelen een veiliger samenleving kunt creëren. Statistieken wijzen echter keihard uit dat criminaliteit en excessen zijn toegenomen de afgelopen decennia. Kennelijk is er meer aan de hand. Problemen op het gebied van veiligheid en handhaving hebben ook te maken met een mentaliteitsprobleem in de samenleving en dat los je niet op door de introductie van steeds verfijnder identificatietechnologieën, eenzijdige nadruk op controle, strengere regels enz.

Een publiek debat is niet alleen een verantwoordelijkheid van de overheid. De burgers en maatschappelijke organisaties kunnen ook zelf zo'n initiatief nemen. Ik denk dat we er spijt van zullen krijgen als we de mogelijkheid om over dit onderwerp een maatschappelijk te houden niet aangrijpen. T.a.v. de kerken denk ik dat men het zo druk heeft met discussies over dogmatische kwesties, gemeentegroei en gemeenteopbouw, dat dit belangrijke onderwerp erbij inschiet. Los van een visie op een profetisch bijbelgedeelte als Openbaring 13:11-18, hebben we hier echter ook te maken met een ethische ontwikkeling die onze aandacht verdient. Het is bekend uit de geschiedenis dat mensen zich pas zorgen maken over privacy, als hun eigen privacy wordt geschonden. Recente voorbeeld was het voorval bij de grote Nederlandse krant die zich altijd voorstander toont van repressie, inzet van moderne technologie voor de rechtshandhaving, meer prioriteit voor veiligheid dan privacy. Op het moment dat twee van hun journalisten door justitie werden afgeluisterd was de wereld te klein, de persvrijheid in het geding en werd de vakbond NVJ ingeschakeld. En wat te denken van de minister die zelf wetgeving introduceerde die de privacy van de burger aantastte, maar fel opkwam voor zijn privacybelangen toen hij zelf geconfronteerd werd met een onderzoek naar zijn declaratiegedrag. Een burger in Musselkanaal die onlangs in zijn ogen verwerpelijk gedrag van zijn buurman filmde, werd snel door de omgeving veroordeeld.

Kennelijk is (christelijk) Nederland nog niet rijp voor een publiek debat en dat betreurt ik. De situatie is ernstiger dan velen denken. Dat veel zich afspeelt in databestanden, onttrokken aan het zicht van de gemiddelde burger, doet daar

niets aan af. Gelukkig leven we in een democratische rechtsstaat met de mogelijkheid om via democratische wegen invloed uit te oefenen op het overheidsbeleid. Hoewel ik eerlijk toegeef dat het antwoord van de Minister-President niet geheel aan mijn verwachtingen beantwoordde, ben ik toch tevreden. Een land waarin politici nog de moeite nemen een schriftelijk antwoord te formuleren op het verzoek van een burger, is nog steeds de moeite waard om in te leven.

Bronnen:

Brief van de Minister-President, kenmerk 507519 van 18 april 2007, in antwoord op een verzoek voor het houden van een publiek debat over veiligheid en privacy, dat ik in maart 2007 schriftelijk aan hem had gericht.

De Staatscourant, 5 februari 2007. 'Meer wantrouwen door nieuwe detectietechnieken.

NRC-Webpagina, 20 januari 2000. 'Peper krijgt van commissie gen inzage stukken'.

De Telegraaf, 21 juni 2006. 'AIVD moet af luisteren journalisten staken'. De rechter besliste dat de inlichtingendienst AIVD moest stoppen met het af luisteren en observeren van verslaggevers van De Telegraaf.

Biometrie

--In augustus 2006 werd het nieuwe biometrische paspoort in ons land ingevoerd. Inmiddels weten we niet beter meer. Onder de vlag van het allesoverheersende argument 'veiligheid', blijkt het mogelijk om voor nagenoeg iedere maatregel een draagvlak onder de bevolking te verkrijgen. Er was dan ook weinig protest tegen de invoering van het paspoort. Naar verwachting zal er in 2009 een digitale vingerafdruk worden toegevoegd.

--Inmiddels lijkt een nieuwe stap te worden gezet. De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken lanceerde een plan om pasfoto's in de toekomst aan de balie van het gemeentehuis te laten maken. Ambtenaren zullen daarvoor speciaal worden geschoold. Fotozaken maken zich zorgen over het te verwachten omzetverlies. Is het niet opvallend dat er wel ambtenaren worden geschoold om goede pasfoto's te maken en dat kennelijk deskundige en daarvoor geschoolde fotografen daartoe niet in staat zouden zijn? Ik heb stellig de indruk dat de overheid het belangrijke proces van gelaatsherkenning in eigen beheer wil hebben en dat zou toch de alarmbellen moeten laten rinkelen. Relevant is in dat verband vooral de vraag wat er gaat gebeuren met de digitale opnames die door de overheid worden gemaakt? Hoe worden deze bewaard en waar? Op welke wijze vindt de gelaatmeting exact plaats, welke informatie kan nog meer worden ontleend aan een digitale foto en vindt er koppeling plaats met andere bestanden? Binnen enkele jaren zullen we worden overspoeld met biometrie onder andere bij documenten als het rijbewijs, identiteitsbewijs, zorgpassen enz.

--Onderzoekers van de Waalse universiteit hebben ontdekt dat het voor hackers een koud kunstje is om de beveiliging van de eerste generatie Belgische biometrische paspoorten te kraken. Inmiddels is de beveiliging aangepast, maar er blijven vraagtekens rond de beveiliging. Hoewel de kwetsbaarheid van

biometrische systemen al bij herhaling aan de orde is gesteld, leidt dit niet tot een bezinning op het gevoerde beleid.

--De EU bereikte in juni 2007 overeenstemming over een database waarin vingerafdrukken en foto's van visumhouders in het Schengengebied worden opgeslagen. Dit Visum Informatie Systeem (VIS) is de grootste in zijn soort volgens EU-medewerkers.

--Een nieuw systeem van gezichtsherkenning is ontwikkeld. Het apparaatje, zo groot als een pakje sigaretten, gebruikt infrarood licht om 40.000 karakteristieke punten overal op het gelaat te scannen en vast te leggen. Het Canadese systeem zou gebruiksvriendelijk en betrouwbaar zijn en slechts ongeveer 350 dollar gaan kosten. We hebben hier te maken hebben met een doorbraak die op termijn grote gevolgen voor de burgers kan hebben.

Bronnen:

Nederlands Dagblad, 30 juni 2007. 'Gemeenten maken foto op pas zelf'. De Telegraaf, 30 juni 2007. 'Fotozaken kunnen pasfoto niet missen'. De Staatscourant, 29 juni 2007. 'Gemeente maakt pasfoto voor paspoort'.

ZDNet: Honderduizenden Belgische paspoorten lek. Universiteit: Onmiddellijk uit de omloop halen'.

Hoogeveensche Courant, 15 juni 2007. 'Honderduizenden Belgische paspoorten lek'.

Dagblad van het Noorden, 5 augustus 2006. 'Nieuw paspoort kan bom activeren'.

Staatscourant 8 september 2006. 'Stop direct met plan biometrische identificatie'.

De Volkskrant, 24 februari 2006. 'Kenmerken Nederlanders in databank'.

Automatiseringsgids, 13 juni 2007. 'EU keurt biometriedatabase goed'.

Website Planet.nl 'Gezichtsherkenning vervangt wachtwoord'.

www.biometrie.pagina.nl

Chiptechnologie

--Wereldwijd worden miljarden euro's geïnvesteerd in de ontwikkeling van hoogwaardige chiptechnologie. Binnen enkele jaren zullen we te maken krijgen met de introductie van de Rfid-chiptechnologie in vele maatschappelijke factoren. Voor identificatie, maar ook om logistieke processen te beheersen enz. Ik heb de indruk dat er geleidelijk aan ook een draagvlak aan het ontstaan is voor implantatie van identificatiechips in het menselijk lichaam. In de dierenhandel kan het systeem al niet meer worden gemist. Wereldwijd zien we dat steeds meer mensen een chip geïmplantieerd krijgen.

--In de Amerikaanse staat Californië is een wet in ontwerp waarin het gebruik van Rfid wordt geregeld o.a. de implantatie van identificatiechips bij mensen. Dat laatste wil men verbieden en tevens is er de wens dat burgers op de hoogte worden gesteld van situaties, waarbij door overheidsinstellingen gebruik wordt gemaakt van Rfid-technologie. De industrie is tegen deze maatregelen.

--In eigen land is het veelzeggend dat er de afgelopen periode vier studies en notities vanuit de politiek verschenen over chiptechnologie, die een vraagteken (?) in de titel hebben. Gedegen analyses vanuit verschillende achtergronden, die door de vragende vorm van de titel al onderstrepen, dat er op het gebied van automatisering en identificatie sprake is van een groeiend maatschappelijk

spanningsveld (zie onderstaande bronnen). Sterk in opkomst is de nanotechnologie, die nog ingrijpender gevolgen zal hebben op veel ethische gebieden.

Bronnen:

Het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP): '**Rfid: veelbelovend of onverantwoord?**'.

De ChristenUnie '**Rfid-chips. Kans of gevaar?**'.

Het Rathenau Instituut (adviseert aan parlement en overheid): '**Van privacyparadijs tot controlestaat?**'.

Telematica-Instituut: '**Rfid. Kans of bedreiging?**'

Informatie van het RFID Platform Nederland. 'RFID wetsontwerp in Californië'.

De Telegraaf, 13 februari 2006. 'Implantatie computerchips in werknemers'.

www.rfid.pagina.nl

Persoonsregistratie/informatieverwerking/Betaalverkeer

--Nu de Europese Unie steeds vaker initiatieven neemt om informatie grensoverschrijdend uit te wisselen, bijvoorbeeld tussen politiediensten, dient er een checklist te komen om te controleren of de privacybelangen van de EU-burgers wel goed worden beschermd. Dat stellen verschillende Europese privacytoezichthouders in een gezamenlijke verklaring. De toezichthouders maken zich zorgen over de snel groeiende intensiteit van de informatieverwerking. In ons land krijgt de politie meer armslag om in persoonsgegevens te zoeken. Gegevens kunnen bijvoorbeeld eenvoudiger worden doorgespeeld aan particuliere organisaties zoals hulpverleners, maar ook woningbouwverenigingen en winkeliers. Ik betwijfel of de veiligheid van informatie-overdracht van de overheid naar particulieren in de praktijk voldoende gewaarborgd kan worden.

--Tussen de VS en de EU is een akkoord bereikt over het doorgeven van privégegevens van reizigers naar de VS. In de EU bestaat huiver voor de aanleg van immense databanken en het jarenlang bewaren van informatie. Gevoelige informatie, bijvoorbeeld over religie, zou meteen vernietigd moeten worden, tenzij er een verband bestaat met terrorismebestrijding. In dat kader mogen de VS ook bankgegevens van particulieren opvragen in de EU. Veel (euro)parlementariërs bestempelen de deal EU-VS over passagiersinfo als schandalig. Enige jaren geleden stapte het Europees Parlement naar het EU-hof over de kwestie. Het Hof oordeelde toen dat de juridische vorm van het akkoord 'onjuist' was. Overigens is dit een groot dilemma. Uiteindelijk wil iedereen dat er veilig kan worden gereisd en dat aanslagen worden voorkomen. Veel christenen ervaren een theologisch dilemma tussen Romeinen 13 (oproep de overheid te gehoorzamen) en Openbaring 13 (een overheid waarbij teveel macht wordt gecentraliseerd en machtsmisbruik op de loer ligt).

--In Assen is een nieuwe vestiging van Albert Heijn geopend. De klant kan zelf producten scannen en vervolgens afrekenen per pin. Na de lokettiste/baliemedewerker bij de bank dreigt nu ook de caissière bij de supermarkt op termijn te verdwijnen. Of het gemak de mens altijd dient is een vraag die pas op termijn beantwoord kan worden.

--Moderne dossiertechnologie zoals het elektronische patientendossier en elektronische kinddossier zullen de komende jaren massaal worden

ingevoerd. De voordelen zijn evident. Wie bewusteloos een ziekenhuis wordt binnengereden, heeft er baat bij als de behandelaar over relevante informatie beschikt. Daarmee kunnen levens worden gered, tragedies voorkomen. In de jeugdzorg doen zich vele excessen voor en zowel vanuit de overheid als de zorgsector wordt aangedrongen op tijdige signalering van problemen bij kinderen en snel ingrijpen in probleemgezinnen. De medaille heeft echter ook een keerzijde. Wie selecteert de informatie, bijvoorbeeld op scholen of consultatiebureaus en bepaalt wat er in het dossier komt? Hoe is de beveiliging van deze dossiers, wie heeft er toegang tot de dossiers en wanneer worden deze vernietigd (18 of 23 jaar is nog in discussie), zodat cliënten/jongeren niet hun hele leven worden achtervolgd door belastende informatie uit een dossier? Hetzelfde geldt voor informatie over psychiatrische diagnoses die dienen te worden verstrekt aan zorgverzekeraars om te bepalen voor welke vergoeding / behandelingsduur een cliënt in aanmerking komt. **Gezien de grote gevolgen die informatiemisbruik voor burgers kan hebben, is het duidelijk dat er optimale wettelijke waarborgen moeten komen, om de privacybelangen van groepen kwetsbare burgers te behartigen.** Gelukkig spelen veel organisaties in op de nieuwe situatie. Zo worden er bij de politie in de opleiding en bij cursussen gebruik gemaakt van zogenaamde integriteitsdilemma's. Wat doe je als agent wanneer een collega informatie vraagt over zijn buurman, waarmee hij een conflict heeft over een erfafscheiding? Hoe ga je zelf of als organisatie om met een informatievoorsprong? Informatiebeveiliging wordt gelukkig steeds vaker betrokken bij het onderwerp integriteit.

--Na een lang debat heeft de Eerste Kamer op dinsdag 10 juli 2007 ingestemd met de Wet algemene bepalingen Burgerservicenummer (BSN). Met de goedkeuring is de weg vrijgemaakt voor de officiële introductie van het BSN dat in de plaats komt van het huidige sofinummer. Het BSN werd informeel al door diverse instanties vanaf 1 januari 2007 gebruikt. Uitwisseling van informatie tussen overheid en particulieren, zoals zorgverzekeraars en zorgverleners wordt

gemakkelijker door de invoering van dit unieke persoonsnummer. Hierdoor zal de informatie-intensiteit verder toenemen.

Bronnen:

Staatscourant on line, vrijdag 29 juni 2007. 'EU-checklist voor privacybelangen'.

ANP en website Dagblad van het Noorden, 10 juli 2007. 'Politie mag breder in persoonsgegevens speuren'.

De Staatscourant, 10 juli 2007. 'Deal EU-VS over passagiersinfo schandalig'.

Nederlands Dagblad, 4 juli 2007. 'Gegevens religie worden vernietigd'.

Nederlands Dagblad, 21 juni 2007. 'Als het alarm bij een gezin afgaat' en 'Dossier vernietigen als kind 18 wordt'.

Nederlands Dagblad, 4 juli 2007. 'Jeugdbeleid minister Rouvoet gaat te ver'.

www.nu.nl '(toezichthouder)CBP bezorgd over patiëntengegevens'.

De Staatscourant 10 juli 2007. 'Eerste Kamer ziet het wel zitten met nieuw sofinummer'.

Website van het ministerie van BZK, 11 juli 2007. 'Eerste Kamer stemt in met Wet algemene bepalingen Burgerservicenummer'.

Ethiek/excessen

--De vele voordelen van de computer kan niemand ontkennen. De nadelen ervan worden echter onderbelicht. De overheid waarschuwt zelf tegen phishing op Internet, het zogenaamde hengelen naar privé-gegevens. Vaak zijn onlinebankrekeningen het doelwit van criminelen. Nog steeds blijken pinpassen te worden gekopieerd en bankrekeningen geplunderd door criminelen. Door de grote afhankelijkheid van computers in de samenleving is ook het aantal storingen gegroeid, neemt de 'cybercrime' toe en valt ook een toename van 'cyberterrorisme' niet uit te sluiten. Wapensystemen, energiecentrales en andere gevoelige objecten kunnen worden plat gelegd als computersystemen worden ondermijnd. Deskundigen maken zich in toenemende mate zorgen over deze dreiging. Computerdeskundigheid kan tegen betrekkelijk lage kosten worden ingekocht, bijvoorbeeld door dictatoriale regimes, criminelen of terreurorganisaties.

--Ik krijg tijdens lezingen nogal eens de opmerking te horen dat wie niets te verbergen heeft, ook niets te vrezen heeft van de vele nieuwe ontwikkelingen die ik hiervoor aanhaalde. Dat is een cliché. Misbruik van informatie komt steeds vaker voor en gezaghebbende instanties binnen en buiten de overheid stellen dit aan de kaak. Ik denk aan het College Bescherming Persoonsgegevens, de Raad van Europa, de Artikel-29 werkgroep van de EU, commissies die de integriteit van ambtenaren moeten beoordelen, privacycommissies van bijvoorbeeld zorginstellingen enz. Daarnaast zijn er de lessen van de geschiedenis, registratie van Joodse burgers en de situatie in de voormalige DDR, die ik in diverse publicaties / boeken over dit onderwerp uitgebreid heb beschreven (zie boekenoverzicht).

Bronnen:

Hoogeveensche Courant rubriek digi-taal 'Overheid waarschuwt tegen phishing op internet'.

Reformatorisch Dagblad, 21 juni 2007. 'Kamer is chaos bij fiscus beu'.

De Telegraaf, 30 juni 2007. 'Mijnpostbank.nl hapert opnieuw'.